

АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ

Отговорният бизнес – за бизнес по правилата.

Изх. № 188/10.06.2024 г.

ДО
ПРОФ. ГАЛИН ЦОКОВ,
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И
НАУКАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОТНОСНО: Обществена консултация по проект на Решение на Министерския съвет за утвърждаване броя на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и научните организации на Република България през учебната 2024 – 2025 година

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИНИСТЪР,

Асоциацията на индустриалния капитал в България (АИКБ) ежегодно участва активно в процедурата по подготовка на държавния план-прием за приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища, като прави проучване сред своите членове и изпраща конкретни предложения към ръководеното от Вас министерство. В началото на настоящата година ние Ви изпратихме нашето становище, заедно с направен анализ на системата на висшето образование. В него обърнахме внимание, **че е необходима единна държавна политика по реализацията на завършилите висше образование, за да се постигне реално обвързване на обучението с националните потребности на пазара на труда и за повишаване на ефекта от инвестициите на публични средства във висшето образование.**

В представения от Вас доклад Вие посочвате, че броят на приеманите за обучение студенти е съобразен „*спрямо броя на завършващите средно образование през учебната 2023 – 2024 и обвързване на профилната структура на висшето образование с потребностите на пазара на труда*“. Според нас това не отговаря на действителността, като, от една страна, за поредна година броят на завършващите е значително по-малък от броя на обявените за прием след средно образование места (при това без да се вземат предвид местата в частни висши училища и заминаващите да продължат образованието си в чужбина) и не са създадени условия за постигане на съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование чрез проучване, идентифициране и краткосрочно и дългосрочно прогнозиране на потребностите на икономиката. Доказателство за това е и полученото становище от наши браншови организации, които посочват, че предвиденият брой студенти в област „Технически науки“ не отговаря на търсенето на бизнеса особено за професионални направления 5.9 „Металургия“, 5.10 „Химични технологии“ и 5.13. „Общо инженерство“. За това говори и несъответствието на план-приема, обучаващите се и завършващите със структурата на заетостта по икономически дейности, както и със структурата на търсенето на персонал.

В момента системата на висшето образование „**произвежда**“ редица кадри с квалификация, която не е търсена от пазара на труда и „**свърхквалифицираните**“ кадри с висше образование работят на работни места, за които са необходими по-ниски

образователни и квалификационни изисквания, или се вливат в редиците на безработните. Инвестираното време и средства за завършване на висше образование, което не се ползва в кариерното развитие, което води до загуба на ресурсите от средства и време, вложени в него, и лишава пазара на труда от предлагането на човешки ресурс поради ангажираност в ненужно образование. **Делът на завършилите, които се реализират на позиция, за която се изисква висше образование, все още е незадоволителен – едва 59.4% през 2023 г.**

За някои професионални направления на практика реализацията по специалността и на работно място, изискващо висше образование, е толкова ниска, че не оправдава по никакъв начин предлагания план - прием (Фиг. 1).

Фиг. 1. Относителни дялове на реализацията на завършилите висше образование на позиции, изискващи висше образование
Източник: Рейтингова система на висшите училища

Най-добре се реализират завършилите „Медицина“ – 95% работят по специалността си и в тази връзка подкрепяме увеличаване на план-приема в това професионално направление. **На дъното е направление "Туризъм" с едва 21%. В туризма са необходими кадри, но със средно професионално образование като сервитьори, бармани, готвачи, администратори.**

Същевременно, според приетата актуализация на НКВОРБ в началото на 2024 г., **в общо 40 професионални направления броят на действащите студенти представлява под 50% от определения капацитет. От тези 40 направления 30 са приоритетни.** Нещо повече - сред тези 40 направления са седем от осемте професионални направления с най-висок очакван бъдещ недостиг на пазара на труда. Например под 30% е запълняемостта за професионални направления „Електротехника, електроника и автоматика“, „Архитектура, строителство и геодезия“, „Материали и материалознание“, „Математика“, „Биотехнологии“ и др.

Липсва ясна политика за стимулиране на обучението по тези професионални направления, в които освен това влизат и ученици с най-нисък бал от дипломата за завършено средно

образование. Но именно те са тези, които осигуряват специалисти с най-висока добавена стойност за българската икономика и социално-осигурителната ни система (Фиг. 2).

Фиг. 2 Среден успех от дипломата за средно образование и осигурителен доход по професионални направления за 2023 г. на завършилите.

Източник: Рейтингова система на висшето училища

Не на последно място цитираните по-горе проблеми се дължат и на една основна слабост на системата на висшето образование и това е порочната практика ДПП да надхвърля броя на завършващите средно образование ученици.

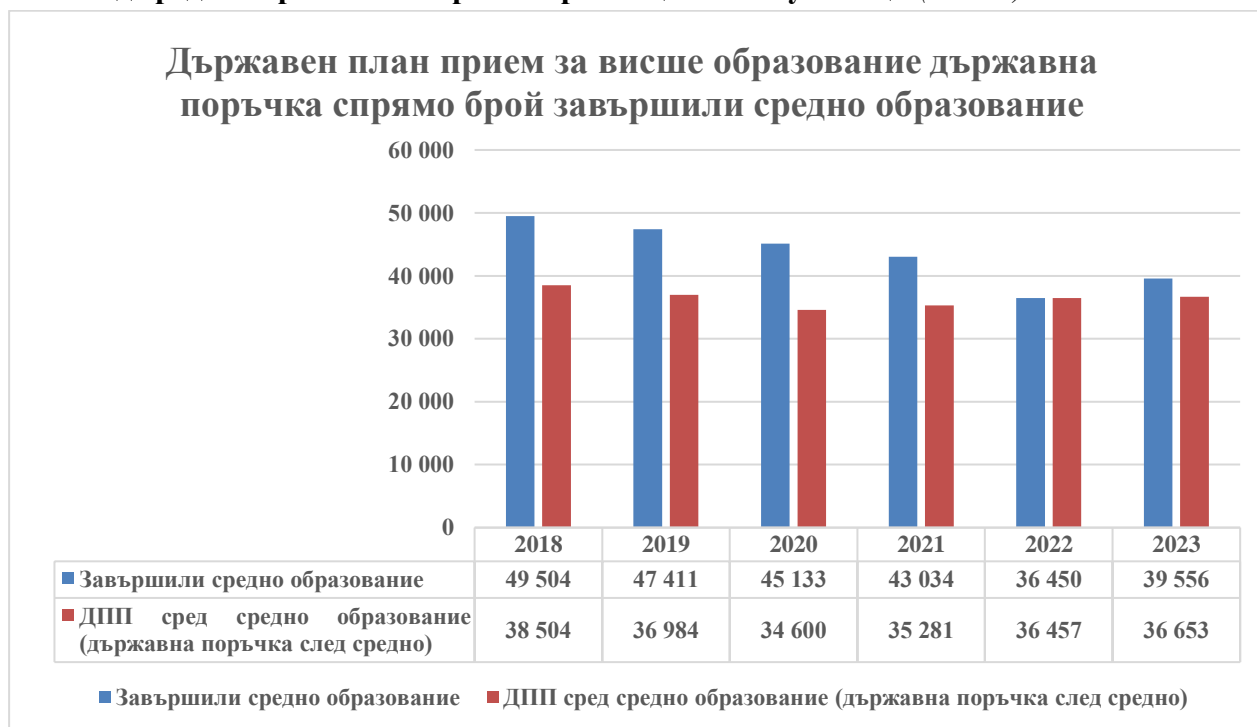
От изключителна важност е държавният план – прием за висше да бъде съобразен с:

- 1) броя на завършващите средно образование (броят на откритите места за студенти да е до не повече от 50 % от него);
- 2) структурата на ДПП да съответства на структурата на заетостта към актуалната учебна година и очакваните нужди на база освобождаващи се работни места.

По данни на НСИ за учебната 2023/2024 г. държавата субсидира обучението в 38 държавни висши училища (включително и военните) на 42 611 студенти, от които 36 457 след средно образование. Това предполага автоматичното приемане на всеки кандидат-студент – и то държавна поръчка. Картината е още по-ирационална, когато в тази сметка се добавят и около 26 000 места, които са обявени в частните университети и от които над 2/3 се заемат от завършващите средно образование. Това означава, че над 60 000 са местата за кандидат-студенти годишно само за завършващите средно образование. Не бива да се забравя и че по експертни оценки годишно около 6 000 завършващи средно образование заминават за чужбина (или около 16% от завършващите). Което по груби сметка означава, че за около 60 000 места в университетите се борят около два пъти по-малко кандидати. Откъдето идва и нереализираният ДПП.

Въпреки че АИКБ всяка година алармира за наличните проблеми в системата на висшето образование и качеството на обучение, МОН и Министерският съвет продължават с политиката за одобрение на ДПП, в който местата за висшисти след средно образование (само в държавните ВУЗ, при това без платеното обучение) е равен на броя на завършващите средно образование. По същия начин е разписан и ДПП за учебната 2024/2025 г., като се предвижда субсидиране на обучението в 38 държавни висши училища (включително и военните) на 36 653 студенти след средно образование при завършващи 39 556 ученици (Фиг. 3).

Фиг. 3. Завършили средно образование и планиран държавен план- прием
Източник: НСИ

Уважаеми господин министър,

Още веднъж АИКБ апелира към адресиране на посочените проблеми и привеждане на ДПП за висше образование по начин, който да увеличи конкурентоспособността сред кандидат-студентите, да наблегне на качеството и на реалното обвързване с нуждите на пазара на труда.

Това, от една страна, ще даде възможност за повишаване на мотивацията сред кандидат-студентите, а, от друга страна, ще направи ДПП напълно съобразен с нуждите на бизнеса, като ще даде възможност за правилно планиране на структурата на приема според актуалните и бъдещите нужди на пазара на труда.

С УВАЖЕНИЕ,

**ВАСИЛ ВЕЛЕВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА УПРАВИТЕЛНИЯ
СЪВЕТ НА АИКБ**